

Урок 50. ФОРМИ ПОВЕДІНКИ ТВАРИН

Дата _____

Клас _____

Цілі уроку:

- **освітня:** узагальнити знання учнів про форми поведінки тварин;
- **розвивальна:** розвивати вміння робити аналіз інформації та використовувати здобуті раніше знання;
- **виховна:** виховувати розуміння єдності всього живого.

Обладнання й матеріали: фото й малюнки тварин у різних життєвих ситуаціях, фрагменти відеофільмів.

Базові поняття і терміни уроку: поведінка, вроджена поведінка, набута поведінка, форми поведінки, харчова поведінка, комфортна поведінка, оборонна поведінка, дослідна поведінка, територіальна поведінка, шлюбна поведінка.

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ЕТАП

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ І МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Питання для бесіди

- ♦ Що таке міграції тварин?
- ♦ Чому ластівки восени мігрують на південь, а навесні — на північ?
- ♦ Як риби орієнтуються під час міграцій?
- ♦ Що таке хомінг?
- ♦ Чому в різних ситуаціях тварини поведуться по-різному?

III. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

Розповідь учителя з елементами бесіди

Типи поведінки тварин

Харчова поведінка

- ☒ **Харчова поведінка** — різні стани рухових і вегетативних реакцій організму, пов'язані з пошуком і прийомом корму.

Тварини віддають перевагу одним кормам, а інші відкидають; корм поїдають протягом певного часу до насичення, через різні інтервали часу. Тварини відшукують і поїдають насамперед ті трави, корми, які містять необхідні для організму речовини.

Комфортна поведінка

Це різні сполучення рухових реакцій, пов'язані з пошуком і створенням комфортних зовнішніх умов (перехід у тінь або на припік залежно від температури, в укриття, на суху або вологу, гладку, м'яку поверхню, у тепле приміщення або у вигульний двір), усуненням дій несприятливих чинників (облизування, почісування, купання тощо), прагненням до повернення додому (англ. «хомінг»), випасної ділянки, місця відпочинку, на свою територію. Всі вони так чи інакше пов'язані із забезпеченням гомеостазу.

Оборонна поведінка

Пасивна оборонна поведінка проявляється у тварин у специфічний спосіб. Тваринам властивий рефлекс обережності, який проявляється сторожкістю, лякливістю, переховуванням, заціпенінням, нерухомістю, затаюванням. Активну оборонну поведінку у тварин зазвичай виявляють за добре помітними ознаками: зміною пози, положенням голови, вух, м'язів морди, хвоста.

Більшість тварин, потрапляючи в ситуацію, за якої необхідна оборона, обирають тактику нападу на супротивника.

Дослідна поведінка

Багатьом тваринам властивий інстинкт новизни. У разі нового незвичайного явища у тварин спочатку проявляється рефлекс біологічної обережності, а потім дослідна поведінка.

Територіальна поведінка

Територіальною називають поведінку, яка пов'язана з розподілом доступної території на індивідуальні ділянки. Вона включає виділення індивідуальної ділянки, маркування її меж та охорону від інших особин. Територія може позначатися звуковими сигналами, як у птахів, пахучими мітками, як у котятих, а також візуальними позначками. Візуальні позначки являють собою екскременти, витопані ділянки, подряпини й вигризи на корі дерев або переважно поєднання різних міток.

Шлюбна поведінка

Шлюбна поведінка допомагає тварині відшукати пару. У шлюбній поведінці спостерігається багато ритуалів. Це спів, особливі рухи — «танці», побудова гнізда, «подарунки» тощо. Такі ритуали називають залицянням. У ході залицяння тварині необхідно подолати межі індивідуального простору, що спричиняє агресію. Тому у шлюбних ритуалах тварини часто періодично повторюють спроби наблизитися і відступити.

Комунікація між тваринами

Взаємна узгодженість поведінки окремих особин можлива лише в тому випадку, якщо всі тварини цього виду користуються під час спілкування один з одним якимось загальновживаним і зрозумілим для всіх її членів кодом, видоспецифічними сигналами: виразними рухами, запахами, звуками, дотиками, «візуальними контактами» (взаємоспостереженнями), перебуванням особин у тісній близькості один до одного, що дозволяє оцінити забарвлення, рух очей, міміку.

Відповідно, звуки, що видають тварини, називають «загрозливими звуками», «сигналами дискомфорту», сигналами «захисту», «підпорядкування», «призовними сигналами», локаційними сигналами та ін. Звукові сигнали тварини сприймають у контексті, у якому їх чують.

IV. УЗАГАЛЬНЕННЯ, СИСТЕМАТИЗАЦІЯ Й КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ І ВМІНЬ УЧНІВ

Дати відповіді на питання.

- ♦ Що таке харчова поведінка? Наведіть приклади такої поведінки у тварин.
- ♦ Що таке дослідна поведінка? Наведіть приклади такої поведінки у тварин.
- ♦ Що таке оборонна поведінка? Наведіть приклади такої поведінки у тварин.
- ♦ Що таке шлюбна поведінка? Наведіть приклади такої поведінки у тварин.
- ♦ Що таке територіальна поведінка? Наведіть приклади такої поведінки у тварин.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити відповідний матеріал із підручника.